

Sygn. akt II C 1034/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 sierpnia 2015 roku

Sąd Okręgowy w Łodzi II Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia S.O. Adam Kmiecik

Protokolant sekr. sąd. Julita Sielicka

po rozpoznaniu w dniu 14 sierpnia 2015 roku w Łodzi

sprawy z powództwa I. G.

przeciwko C. C.

o zachówek

1. zasądza od pozwanego C. C. na rzecz powódki I. G. kwotę 81.245 zł (osiemdziesiąt jeden tysięcy dwieście czterdzieści pięć złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 30 września 2013r. do dnia zapłaty;
2. świadczenie pieniężne zasądzone w punkcie 1 wyroku rozkłada na 36 (trzydzieści sześć) równych, miesięcznych rat płatnych do końca każdego miesiąca, poczynając od następnego miesiąca po uprawomocnieniu się wyroku;
3. oddala powództwo w pozostałej części;
4. obciąża strony częścią nieuiszczonej opłaty sądowej od pozwu i wydatkami na biegłego poniesionymi tymczasowo ze Skarbu Państwa, powódkę w kwocie 3.354,18 zł (trzy tysiące trzysta pięćdziesiąt cztery złote i osiemnaście groszy) i pozwanego w kwocie 5.964 zł (pięć tysięcy dziewięćset sześćdziesiąt cztery złote), obie te kwoty płatne na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Łodzi;
5. znosi wzajemnie między stronami koszty zastępstwa procesowego.

Sygn. akt II C 1034/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 30 lipca 2013 roku, skierowanym przeciwko C. C., I. G. wniosła o zasądzenie od pozwanego na jej rzecz tytułem zachowku kwoty 130.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że zmarła w dniu 21 stycznia 2013 roku w Z. spadkodawczyni H. C. pozostawiła dwoje dzieci I. G., z domu C. i C. C.. W skład spadku po zmarłej H. C. nie wchodzi żadne prawa majątkowe, w tym w szczególności żadne nieruchomości. Przed śmiercią, umową darowizny objętą aktem notarialnym sporządzonym przed notariuszem w Z. T. Ś. z dnia 2 stycznia 2013 roku, spadkodawczyni H. C. darowała cały przysługujący jej udział wynoszący 4/6 (cztery szóste) części w ww. nieruchomości objętej kw nr (...) synowi C. C.. W ocenie powódki wartość wskazanej nieruchomości wynosi 600.000 zł, a zatem wartość darowanego udziału wynoszącego 4/6 części ww. nieruchomości stanowi kwotę 400.000 zł. Zgodnie z art. 993 k.c. wskazana darowizna powinna być uwzględniona przy obliczaniu należnego powódce zachowku. I. G. wskazała, iż w ramach zachowku domaga się zgodnie z art. 991 § 1 k.c.

zasądzenia na jej rzecz 2/3 części wartości udziału spadkowego, który by jej przypadł przy dziedziczeniu ustawowym (z uwzględnieniem art. 993 k.c.), tj. kwoty 130.000 zł. Wskazała, że ma ukończone 70 lat i jest na emeryturze, a tym samym jest trwale niezdolna do pracy.

(pozew, k. 2-4)

Odpis pozwu został doręczony pozwanemu w dniu 30 września 2013 r.

(zwrotne potwierdzenie odbioru, k. 81)

W odpowiedzi na pozew z dnia 4 października 2013r. pozwany wniósł o oddalenie powództwa oraz ewentualnie, w wypadku uwzględnienia powództwa, o uwzględnienie poczynionych przez niego na przedmiotową nieruchomość nakładów w kwocie 136.800 zł oraz miarkowanie wysokości zachowku ze względu na zasady współżycia społecznego, a ponadto o zasądzenie od powódki kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwany przyznał, że H. C. przeniosła na niego swój udział we współwłasności nieruchomości położonej w Z. przy ul. (...), jednakże nie nastąpiło to pod tytułem darmym, gdyż zgodnie z § 5 tej umowy C. C., "na wyraźne żądanie swojej matki H. C." ustanowił na jej rzecz prawo dożywotniego i nieodpłatnego użytkowania całego jej udziału w tej nieruchomości. Wskazał, ponadto, że H. C. była obłożnie chora i wymagała stałej opieki, której ciężar spoczywał na C. C.. Zatem w ocenie pozwanego roszczenie powódki, jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, powinno podlegać oddaleniu.

C. C. zakwestionował również podaną przez powódkę wartość przedmiotowej nieruchomości oraz sposób obliczenia wartości dochodzonego roszczenia, wskazując, iż wartość udziału we współwłasności przekazanego przez H. C. pozwanemu określona została w akcie notarialnym na kwotę 47.000 zł. Poza tym podniósł, iż powódka dochodzi 2/3 wartości udziału spadkowego, zaś w żaden sposób nie udowodniła, że jest trwale niezdolna do pracy. Wskazał również, że zmarła przed śmiercią przekazała na rzecz powódki kwotę 15.000 zł na swój pogrzeb. Pozwany podniósł, że jako współwłaściciel przedmiotowej nieruchomości (otrzymał po swoim ojcu B. C. udział we współwłasności wynoszący 1/6 wartości przedmiotowej nieruchomości) poczynił od śmierci ojca w 1998r. dokonywał nakładów na nieruchomość. Ponadto zdaniem pozwanego roszczenie powódki powinno być miarkowane, gdyż z zachowania powódki oraz trudnej sytuacji finansowej pozwanego wynika, że przemawiają za tym zasady współżycia społecznego.

(odpowiedź na pozew, k. 30-36)

Na rozprawie w dniu 26 maja 2015r. pełnomocnik pozwanego, w przypadku uwzględnienia powództwa, wniósł o rozłożenie zachowku na raty w wysokości po 50 zł miesięcznie.

(oświadczenie, protokół rozprawy z dnia 26.05.2015r., 00:04:34, k. 248)

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powódka i pozwany są dziećmi H. C., zmarłej w dniu 21 stycznia 2013r. Nie pozostawiła ona po sobie żadnego majątku. W chwili śmierci była wdową. Spadkobiercami ustawowymi zmarłej są jej dzieci C. C. i I. G..

(okoliczność bezsporna)

W skład majątku H. C. wchodził udział wynoszący 4/6 części w nieruchomości położonej w Z. przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Zgierzu prowadzi księgę wieczystą nr (...).

Aktem notarialnym z dnia 2 stycznia 2013 roku, sporządzonym przez notariusza T. Ś. spadkodawczyni darowała prawo własności całego swojego udziału wynoszącego 4/6 części w zabudowanej nieruchomości składającej się z działki nr (...) o obszarze 2,2474 ha, położonej w Z. przy ul. (...) objętej kw nr (...) na rzecz syna C. C.. Strony określiły wartość darowizny na kwotę 47.000 zł.

C. C. na żądanie swojej matki ustanowił na jej rzecz prawo dożywotniego i nieodpłatnego użytkowania całego jego udziału we wskazanej nieruchomości.

(akt notarialny Rep. A (...), k. 39-40,)

Pozwany zamieszkał na terenie wskazanej nieruchomości po śmierci swojego ojca, w 1998r., otrzymywał wtedy zasiłek w wysokości ok. 600-700 zł miesięcznie. Od 2009r. utrzymuje się z emerytury w wysokości 1.500 zł miesięcznie, zbierania złomu oraz makulatury. Podejmuje się także prac dorywczych. Miał oszczędności z wyjazdów do pracy za granicę. Przeznaczał je na wykonanie remontu. Przez dwa lata od śmierci ojca z H. C. mieszkała także żona pozwanego. Była na zasiłku przedemerytalnym, obecnie otrzymuje emeryturę w wysokości około 1.400 zł.

Pozwany aktualnie mieszka sam. Nie posiada już oszczędności. Choruje na miażdżycę, ma problemy z kręgosłupem, zażywa leki.

(zeznania E. C., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:25:37, 00:48:48-00:52:23, k. 103v., zeznania pozwanego, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:43:41, 00:46:45 k. 112, protokół rozprawy z dnia 14.08.2015r., 00:18:38-00:36:19, k. 256v.-257, zeznania G. C., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 00:11:28, 00:48:47, k. 83v.)

Od śmierci ojca pozwanego na nieruchomości położonej w Z. przy ul. (...) były przeprowadzane remonty. Wykonana została kanalizacja, przyłącze wodne, zasypana piwnica, wymieniona stolarka okienna, przeprowadzona budowa budynku gospodarczego, wymiana instalacji. Na zlecenie pozwanego około 2007 - 2008r. ocieplone zostały ściany budynku, położony tynk. W następnym roku zostały zrobione wylewki, gładzie, położone panele, pomalowane ściany. W 2012r. były wykonywane także prace naprawcze przy kominie oraz na dachu (wymiana papy, kilku desek, wykonanie odpowietrzania, położenie blachy). Zostały rozebrane zniszczone komórki i postawiono nowe. Posadzone zostały drzewka. Środki finansowe potrzebne na materiały do wykonania remontu dawał pozwany oraz H. C.. Płacił także pracownikom wynagrodzenie. Za wykonaną pracę nie były wystawiane żadne rachunki.

Po dokonaniu darowizny nieruchomości wymieniona została brama wejściowa z furtką oraz szambo. Po śmierci H. C. został przeprowadzony generalny remont zajmowanych przez nią pomieszczeń, składających się z kuchni oraz pokoju. Wymienione zostały deski podłogowe, wyremontowane ściany, położona posadzka i płytki w kuchni, zrobiona łazienka. Wymieniona instalacja elektryczna, grzewcza. Środki finansowe na przeprowadzony remont pochodziły od pozwanego.

(zeznania B. S., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:00:06-01:21:56, k. 84, zeznania J. P., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:23:21-01:30:27, k. 84, zeznania C. K., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:32:29-01:34:54, k. 84, zeznania J. T., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:40:48-01:42:49, k. 84, zeznania E. C., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:35:47, k. 103v., zeznania powódki, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:02:29-00:15:51, k. 111v. zeznania pozwanego, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:21:40, k. 112, protokół rozprawy z dnia 14.08.2015r., 00:14:00, k. 256v.)

Pozwany pozostawał w konflikcie z synem powódki odnośnie korzystania z garażu znajdującego się na terenie nieruchomości. Syn powódki chcąc wjechać na nieruchomość uszkodził skobel przy drzwiach garażowych oraz kłódkę zamocowaną na bramie.

(zeznania B. S., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:09:17, k. 84, zeznania J. G., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:05:05, 00:19:02, k. 103v.)

H. C. od około 2009r. nie wychodziła z domu. Czasami siadała przed domem. Pozwany, jego żona oraz córka opiekowały się H. C., robiły zakupy, paliły w piecu, sprzątały. Żona pozwanego pomagała w czynnościach higienicznych. H. C. chwaliła syna, że może liczyć na jego pomoc. Powódka przychodziła także w odwiedziny do matki. Pomagała jej w wykonywaniu czynności higienicznych, myciu się. Syn powódki odwiedzał zmarłą sporadycznie.

(zeznania B. S., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:10:23, k. 84, zeznania C. K., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:36:11, k. 84, zeznania J. T., protokół rozprawy z dnia 15.11.2013r., 01:42:24-01:44:50, k. 84, zeznania E. C., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:23:54-01:04:45, k. 103v., zeznania powódki, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:02:29-00:15:51, k. 111v., zeznania pozwanego, protokół rozprawy z dnia 14.08.2015r., 00:05:42, k. 256v.)

H. C. przez ostatni okres swojego życia była osobą niewychodzącą z domu. Lekarze przychodzili na wizyty domowe. Wizyty zamawiał pozwany, jego żona, córka bądź powódka. Kupowali lekarstwa. Zdarzało się, że żona pozwanego jeździła ze zmarłą do lekarza, zamawiała taksówkę. Także wnuczka zmarłej E. C. udawała się do lekarzy w celu przepisania leków dla H. C.. Po ostatnim pobycie H. C. w szpitalu zdarzało się, że pozwany również zwracał się do lekarza w przychodni z wnioskiem o przedłużenie leków.

(zeznania L. K., protokół rozprawy z dnia 24.01.2014r., 00:04:58-00:11:42, k. 93v., zeznania powódki, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:02:29-00:15:51, k. 111v. , zeznania E. C., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:26:03-00:45:55, k. 103v., zeznania pozwanego, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:18:45, k. 112)

H. C. posiadała biżuterię. Przed swoją śmiercią dała powódce pierścionek i obrączkę ze złota. Dała także pierścionki na 18 urodziny swoim dwóm wnuczkom.

(zeznania E. C., protokół rozprawy z dnia 01.04.2014r., 00:56:55, k. 103v.)

Pochówkiem H. C. zajmowała się powódka, pokryła koszty pogrzebu. Otrzymała zasiłek pogrzebowy w wysokości 4.000 zł.

(okoliczność bezsporna, ponadto zeznania pozwanego, protokół rozprawy z dnia 14.08.2015r., 00:24:28, k. 257, zeznania powódki, protokół rozprawy z dnia 15.07.2014r., 00:02:29, k. 111v.)

Obecnie właścicielem nieruchomości położonej w Z., przy ul. (...), obręb (...), nr (...), o powierzchni 2474 m kw, dla której Sąd Rejonowy w Zgierz, V Wydział Ksiąg Wieczystych, prowadzi księgę wieczystą nr KW (...) jest C. C. w udziale 5/6 oraz I. G. w udziale 1/6.

Wskazana działka gruntu na moment dokonania przez H. C. darowizny była zabudowana budynkiem mieszkalnym jednorodziennym w zabudowie wolnostojącej oraz trzema zabudowaniami gospodarczymi.

Większość nakładów wykonanych przez pozwanego skupiona była w budynku mieszkalnym. Nakłady te miały charakter nakładów koniecznych (remont, piwnic, podłóg i oraz wymiana instalacji), zabezpieczyły budynek przed niszczeniem i przyspieszoną dekapitalizacją.

Nakłady wykończeniowe i modernizacyjne wewnątrz budynku, ocieplenie budynku, budowa ganku, miały charakter nakładów użytecznych, podnoszących komfort zamieszkiwania. W budynku nie występują nakłady zbyteczne.

Odnosnie nakładów na działce, należy stwierdzić użyteczność nakładów w postaci budowy budynku gospodarczego nr (...). Stan budynków gospodarczych nr (...) jest zły i konieczne jest dokonanie w nich pilnych prac zabezpieczających lub rozważenie możliwości wyburzenia, brak jest dokumentacji budowlanej budynku nr (...).

Nakłady w postaci zadrzewień i zalesień nie są w całości nakładami koniecznymi i użytecznymi.

Wartość rynkowa nieruchomości - grunt wraz z naniesieniami, według stanu na dzień dokonania darowizny, tj. 2 stycznia 2013r. wynosi 239.700 zł.

Przy określaniu wartości rynkowej nieruchomości zabudowanej zastosowano podejście porównawcze, technikę porównywania parami. Z tak określonej wartości rynkowej całej nieruchomości została wydzielona wartość gruntu. Różnica wartości całej nieruchomości i wartości gruntu stanowi wartość naniesień budowlanych i roślinnych

na nieruchomości. W łącznej wartości naniesień budowlanych i roślinnych, został określony procentowy udział poszczególnych składników, ich wartość rynkowa, a następnie udział procentowy nakładów poczynionych przez pozwanego z uwzględnieniem ich stopnia zużycia oraz ich wartość rynkowa. Nakłady wykonane przez C. C. to 40% wartości budynku.

Wartość rynkowa nakładów na nieruchomości dokonanych przez pozwanego według stanu dzień darowizny z uwzględnieniem stopnia zużycia wynosi 56.900 zł.

(opinia biegłego z zakresu szacowania nieruchomości E. K., k. 119-170, ustna opinia uzupełniająca, protokół rozprawy z dnia 16.12.2014r., 00:02:46-01:06:45, k. 225 księga wieczysta nr KW (...), k. 171-176, k. 7-17, wypis z rejestru gruntów, k. 18)

Powódka w chwili śmierci swojej matki miała 70 lat. Jest na emeryturze, nie pracuje, ma problemy ze zdrowiem.

(okoliczność bezsporna)

Dokonując ustaleń faktycznych w niniejszej sprawie Sąd oparł się na powołanych dowodach z dokumentów, zeznań świadków i stron oraz opinii biegłego sądowego z zakresu szacunku nieruchomości E. K. (2).

Przedłożona opinia została sporządzona zgodnie z wymaganiami fachowości i niezbędną wiedzą specjalną. Charakteryzowała się wewnętrzną spójnością, przejrzystością oraz logiką wywodu, w sposób wyczerpujący, stanowczy i zrozumiały odpowiadała na postawione pytania. Przytoczona na jej uzasadnienie argumentacja jest w pełni przekonująca, a zgłaszane przez strony wątpliwości i zastrzeżenia do wniosków opinii zostały wyczerpująco wyjaśnione w opinii uzupełniającej.

Sąd nie przyznał waloru wiarygodności zeznaniom pozwanego oraz jego żony, w zakresie w jakim twierdzili, iż I. G. otrzymała od H. C. darowiznę w kwocie 15.000 zł na pokrycie kosztów pogrzebu, pozostają one w sprzeczności z zeznaniami powódki.

Na rozprawie w dniu 14 sierpnia 2015 roku Sąd oddalił wnioski dowodowe strony pozwanej złożone w piśmie z dnia 25 lipca 2014 roku, jako powołane na okoliczności nieistotne dla rozstrzygnięcia sprawy. Wskazać tutaj należy, iż ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, wynika, że powódka odwiedzała matkę i pomagała w opiece nad nią.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje :

Powództwo podlegało uwzględnieniu w części.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek). W myśl § 2 jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Warunkiem zasadności powyższego roszczenia jest także brak którejkolwiek z przesłanek negatywnych. Prawo do zachowku nie służy bowiem spadkobiercy, który został uznany za niegodnego (art. 928 § 2 k.c.), małżonkowi wyłączonego od dziedziczenia na podstawie art. 940 k.c., spadkobiercy, który zrzekł się dziedziczenia (art. 1049 § 2 k.c.) lub który odrzucił spadek (art. 1020 k.c.). Osobie wydziedziczonej także nie przysługuje prawo do zachowku, przy czym to prawo zachowują zstępnicy wydziedziczonego (art. 1008 k.c. i 1011 k.c.).

Zachówek może przy tym być pokryty w różny sposób - bądź przez powołanie do spadku, zapis, darowiznę lub też przez zapłatę określonej kwoty. Prawo do zachowku i roszczenie o zachówek przysługują przy tym niezależnie od tego, czy spadkodawca pozostawił testament, czy też następuje dziedziczenie ustawowe.

Jeżeli uprawniony do zachowku nie otrzymał należnego mu zachowku, roszczenie o zachówek przysługuje mu choćby współspadkobierca- adresat jego roszczenia- sam też był uprawniony do zachowku (art. 999 k.c.). Odpowiedzialność spadkobiercy obowiązującego do zapłaty zachowku, który sam jest uprawniony do zachowku, ogranicza się wtedy tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek.

Wskazać tutaj należy, że brak majątku spadkowego nie wyłącza możliwości dochodzenia zachowku przez spadkobiercę koniecznego, jeśli zachodzą podstawy doliczenia przysporzeń i darowizn działywanych przez spadkodawcę. Wówczas bowiem sama ich wartość może stanowić podstawę obliczenia zachowku (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 1964 r., w sprawie I CR 691/63 , Lex za nr 238).

Stosownie do art. 993 k.c. przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów zwykłych i poleceń, natomiast dolicza się do spadku, darowizny oraz zapisy windykacyjne dokonane przez spadkodawcę. Zaś w myśl art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt przedmiotowej sprawy należy wskazać, że spadkodawczyni H. C. w chwili śmierci była wdową . Pozostawiła po sobie dwoje dzieci: syna C. C. (pozwanego) oraz córkę I. G. (powódkę), którzy spadek po niej odziedziczyli na podstawie ustawy. Zgodnie z zasadami dziedziczenia ustawowego osoby te doszły do spadku po H. C. po 1/2 części każda z nich.

Przy ustalaniu przesłanki trwałej niezdolności do pracy należy brać pod uwagę stan istniejący w chwili otwarcia spadku. Przytoczyć tutaj należy pogląd przedstawiony przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z dnia 11 stycznia 2013 r. (V ACA 989/12, Legalis 732655), iż już sam bardzo zaawansowany wiek może uzasadniać zaliczenie danej osoby do osób trwale niezdolnych do pracy w rozumieniu art. 991 k.c.

W chwili otwarcia spadku I. G. miała 70 lat, jest emerytką. Nie pracuje. Z uwagi na wiek oraz problemy ze zdrowiem, w ocenie Sądu, jest ona trwale niezdolna do pracy. Stosownie zatem do art. 991 k.c. należny powódcie zachówek stanowi dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by jej przypadła przy dziedziczeniu ustawowym.

W sprawie bezsporne również było, że spadkodawczyni H. C. nie pozostawiła majątku spadkowego. W tej sytuacji podstawę obliczenia zachowku stanowi wyłącznie darowizna dokonana przez spadkodawczynię na rzecz pozwanego.

Zgodnie z art. 995. § 1 k.c. wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

Wartość spadku ustala się przy tym według cen z daty orzekania o roszczeniach z tytułu zachowku (podobnie w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., w sprawie III CZP 75/84 , OSNCP z 1985 r. , Nr 10 , poz. 147).

Wartość rynkowa nieruchomości zabudowanej, położonej w Z. przy ul. (...)(gruntu wraz z naniesieniami), według stanu na dzień dokonania darowizny, tj. 2 stycznia 2013r., wynosi 239.700 zł. Po odjęciu dokonanych przez C. C. nakładów w wysokości 56.900 zł, pozostaje kwota 182.800 zł. W skład spadku po zmarłej wszedłby udział wynoszący 4/6 części we wskazanej nieruchomości. Zatem należny powódcie zachówek stanowi kwotę 81.245 zł.

Jako nieudowodniona nie podlegała uwzględnieniu tytułem darowizny kwota 15.000 zł. Odnosnie zaś darowania przez H. C. powódcie złotej obrączki i pierścionka, wskazać należy, iż są to drobne darowizny, zwyczajowo w danych stosunkach przyjęte, a zatem za mocy art. 994 § 1 k.c. przy obliczaniu zachowku nie podlegały doliczeniu do spadku.

W myśl art. 359 § 1 k.c. odsetki od sumy pieniężnej należą się tylko wtedy, gdy to wynika z czynności prawnej albo z ustawy, z orzeczenia sądu lub decyzji innego właściwego organu. W niniejszej sprawie źródłem roszczenia o odsetki jest przepis art. 481 § 1 k.c., zgodnie z którym dłużnik, który nie spełnia świadczenia w odpowiednim terminie dopuszcza się opóźnienia i wierzyciel może żądać odsetek za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego.

O odsetkach od kwoty 81.245 zł Sąd orzekł zgodnie z żądaniem pozwu, mając na uwadze, że pozew został doręczony pozwanemu w dniu 30 września 2013 r.

W pozostałym zakresie powództwo jako nieuzasadnione podlegało oddaleniu.

Oceniając zasadność roszczenia powódki Sąd nie uwzględnił zarzutu pozwanego, że zasądzenie na jej rzecz tytułem zachowku odpowiedniej kwoty jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Wprawdzie judykatura oraz piśmiennictwo dopuszczają możliwość obrony strony pozwanej opartej na art. 5 k.c., jednakże zakres zastosowania tego przepisu w sprawach o zachówek powinien być wąski (zob. Kodeks Cywilny, T. II, Komentarz do artykułów 450-1088 pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2011, s. 1173-1174). Jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 kwietnia 2004 r. (IV CK 215/03, BSN 2004, Nr 11, s. 40, LEX nr 152889) ocena Sądu, czy żądanie zapłaty sumy odpowiadającej wysokości zachowku stanowi nadużycie prawa (art. 5 k.c.) nie powinna pomijać, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Należy pamiętać, że instytucja zachowku służy do ochrony interesów osób najbliższych spadkodawcy przed skutkami dokonanych przez niego rozrządzeń w ramach przysługującej mu swobody testowania oraz poczynionych za życia darowizn.

W uchwale z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81 (LEX nr 2666), Sąd Najwyższy dopuścił w sprawie o zachówek, w wyjątkowych wypadkach, obniżenie należnej z tego tytułu sumy na podstawie art. 5 k.c., w szczególności przy uwzględnieniu klauzuli zasad współżycia społecznego.

W niniejszej sprawie brak jest jednak podstaw do uznania, że działanie powódki czyniącej użytek z przysługującego jej prawa jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i z tej przyczyny nie zasługuje na ochronę w pełnym zakresie. Wskazana sprzeczność z zasadami współżycia zachodziłaby wówczas, gdyby w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych, żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiało być ocenione negatywnie.

Dokonując osądu roszczenia o zachówek w tym aspekcie trzeba przy tym mieć na uwadze, że prawa uprawnionego do zachowku przysługujące mu ze względu na szczególny, bardzo bliski stosunek rodzinny, istniejący między nim a spadkodawcą, służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem swoich najbliższych. Względem te nakazują szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny o nadużycia prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku.

Ze zgromadzonego w niniejszej sprawie materiału dowodowego wynika, że powódka odwiedzała matkę, pomagała w opiece nad nią, interesowała się jej stanem zdrowia. Wprawdzie opieka I. G. nad spadkodawczynią nie była szeroka, jednak trzeba mieć na względzie, że w ocenie spadkodawczyni zachowanie powódki nie było tego rodzaju, aby zasługiwało na pozbawienie jej praw dziedziczenia, a co za tym idzie zachowku. Brak jest zatem podstaw do uznania, że pozwany może obecnie skutecznie podważać prawa powódki odwołując się do klauzuli zasad współżycia społecznego.

W myśl art. 320 k.p.c. w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie.

W ocenie sądu, w niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, że jednorazowa zapłata całej kwoty dla pozwanego, który utrzymuje się z emerytury w wysokości ok. 1.500 zł oraz zbierania złomu i makulatury, jest osobą chorą i wymaga stosowania leków, z uwagi na jego sytuację majątkową, finansową i rodzinną byłaby niemożliwa i nierealna.

Mając na uwadze powyższe, Sąd zasądzone tytułem zachowku świadczenie pieniężne w kwocie 81.245 zł rozłożył na 36 równych, miesięcznych rat, płatnych do końca każdego miesiąca, poczynając od następnego miesiąca po uprawomocnieniu się wyroku.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c., zgodnie z którym w razie częściowego uwzględnienia żądań koszty mogą zostać wzajemnie zniesione.

Postanowieniem z dnia 9 sierpnia 2013r. powódka została zwolniona od kosztów sądowych powyżej kwoty 300 zł.

W toku procesu, w związku ze zwolnieniem powódki od kosztów sądowych, powstały nieuiszczone koszty sądowe, obejmujące częściową opłatę sądową od pozwu oraz wynagrodzenie biegłego sądowego. Obowiązkiem ich poniesienia, stosownie do dyspozycji art. 113 ust. 1 i 2 pkt 1 u.k.s.c., należało obciążyć strony, proporcjonalnie do tego w jakiej części każda z nich wygrała i odpowiednio – przegrała proces, co odpowiada kwocie 3.354,18 zł z tytułu nieuiszczonej opłaty sądowej od pozwu od oddalonego powództwa oraz z tytułu wydatków obciążających stronę powodową, jako stronę przegrywającą w 38%, natomiast, w pozostałej części, stanowiącej kwotę 5.964 zł z tytułu nieuiszczonej opłaty sądowej od pozwu od uwzględnionego powództwa oraz wydatków, obowiązek ich poniesienia, jako tymczasowo wyłożonych przez Skarb Państwa, spoczywa na pozwanym (który przegrał w 62%).